


Nåsvargen

December 1995



Nås hembygdsförening



Pris 30 kr



Anders Lasses och Karins bröllop 1908.

Livet, att leva, ger oss varje dag nya upplevelser, minnen, låter oss också i barmhärtighet glömma. Vi förändras både till kropp och själ. Det motsvarande gäller naturligtvis också för vår omgivning. Vi pratar gärna om det nya som kommer.

Sedan en tid har björn och varg kommit tillbaka till våra trakter. Man pratar om att björn har setts vid t.ex. Vallberget, Utanhed, Hästberget, Lindesnäs och varg har härjat vid t.ex. Galberget, Frösaråsen.

Jakthundar attackerar och dödas, älgar rivs. Å andra sidan vet vi att människan varje år tar livet av en förfärlig mängd djur: boskap, älg, rådjur, fågel. Och att hon i t.ex. Bosnien har visat att hon med den tekniska tidsålderns påfund tar livet av sina artfränder.

En del människor känner sig i dag inte trygga i skogen. Man har kanske hört talas om Liss eller Matses Esbjör Ersson från Mellanborg som den 10 maj 1830 dödades av björn i Nås. Eller att den legendariske säckpipblåsaren och björnskytten Nergårds Lars från Narsen fick nästan hela huvudsvålen avriven vid en konfrontation med bamsen på 1850-talet. Men det är dock verkligen länge sedan någon människa dödades eller attackerats av vilddjur här i trakten. Ser vi till statistik - 600 dödas i trafiken varje år i Sverige - så är det farligare att ge sej ut på vägarna. Och kanske också att gå på pub.

Det kan i detta sammanhang vara intressant att återge valda uppgifter i landshövdingeämbetets femårsberättelser om Kopparbergs län. 1856-60 dödades 148 björn, 95 varg och 167 lo. 1861-65 dödade vilddjuren 2063 får och 1312 getter.



Karlhans Axel (Axel Karlsson) skrev en massa dikter, t.ex. "Björnkorset", "Om Gullbrand" och följande "Nåsvargens visa" från 1950. De som åsyftas är Kommunstyrelsens ordförande Jonspers Erik, polis Valter Gustafsson, polis Valter Lund, trollkonstnär Lund från Änge (doktor Franconi!), landsfiskal Eric Roth, hälsovårdsnämndens ordförande Emil Molin, samt ytterligare en person.

Nåsvargens visa.

Nu får ni höra hur vargar leva,
som även haver en mor i Eva,
och mången tycker att vi gunås
har det besvärligt här uti Nås.

Vår enda födkrok är bolagsskogar,
där få vi slita, där vitnar knogar,
för jaga svälten ännu som förr,
som står på lur Invid källets dörr.

Var finns väl den som vill vara kristen
och hjälpa vargar i bostadsbristen.
I detta riket där må ni tro
blott lilla fågeln kan få sitt bo.

Och ni turister kan ej numera
i pensionatet här få logera,
men än hos räven det finns logi,
där får ni hyra, det tror då vi.

Vår hövding som förr har cyklar lagat,
nu med sin rixdag ej oss behagat.
Att tämja vargar är nog ej lätt,
som med sitt lynne vill ta sin rätt.

Vår Valter reste ju till Amer'ka,
på honom vi mindre kan anmärka.
Vår nye "snut" ifrån Venjan är,
Har samma namn som vår trollkonstnär.

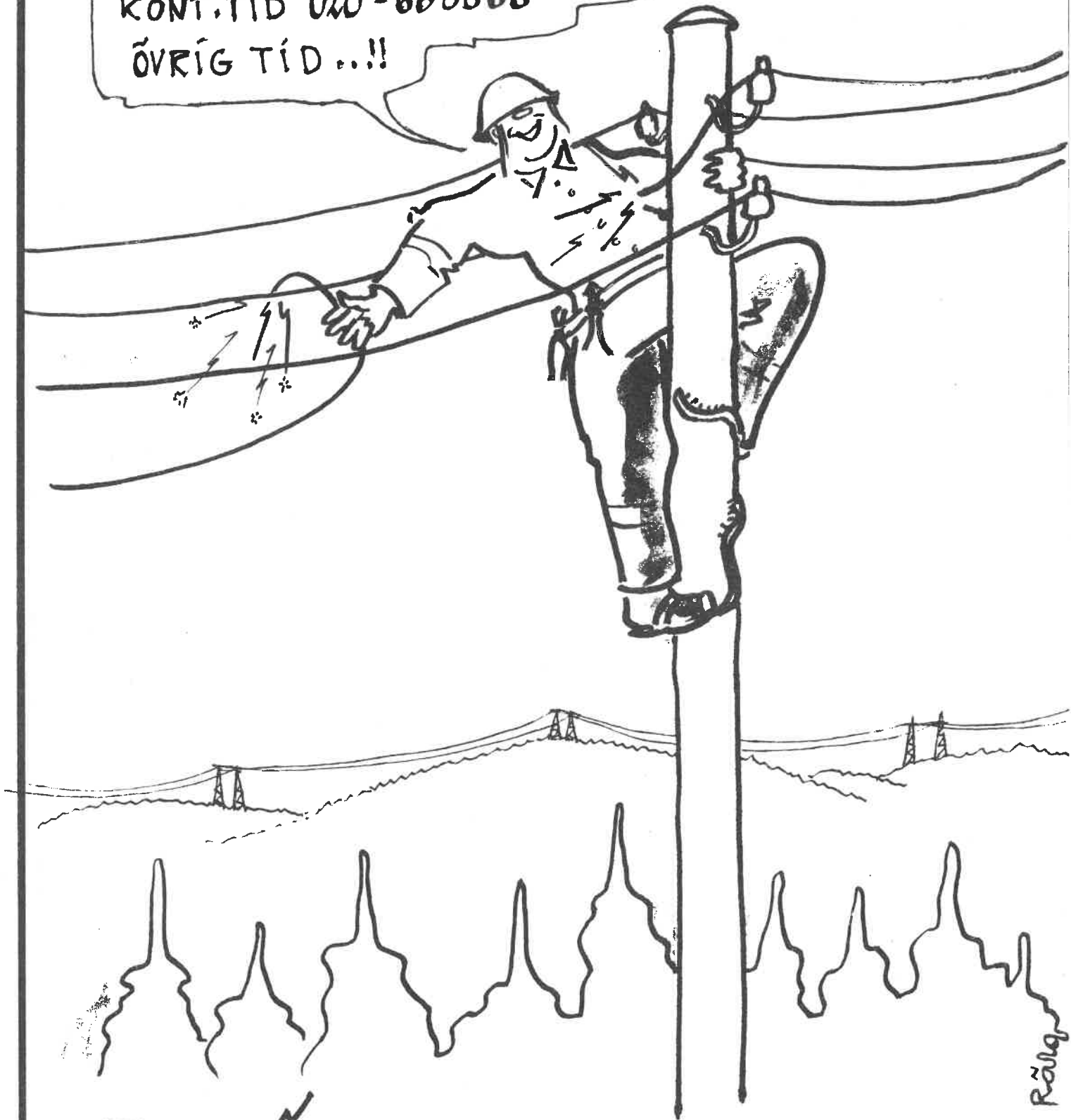
Vår länsman vill vi väl aldrig mista,
med honom plägar vi aldrig tvista,
han styr oss snällt med sitt lugna sätt
och vill behandla oss alla rätt.

Vår hälsovård går ej av för hackor,
ty väck är lössen och kackerlackor
sen vi fick vår hälsovårdsprofet,
som ser med "pängsne" och som är fet.

Bland nykterheten finns ock ju givet
nån skrymtare, som har namnet skrivet.
Vi såg en Judas, som haft sitt stråk,
tog krök i förväg vid konsums kåk.



...SÅNT' HÄR FÍXAR VÍ...
RÍNG BARA 0281-71800
KONT.TÍD 020-660066
ÖVRIG TÍD...!!



© HÄLSINGEKRAFT

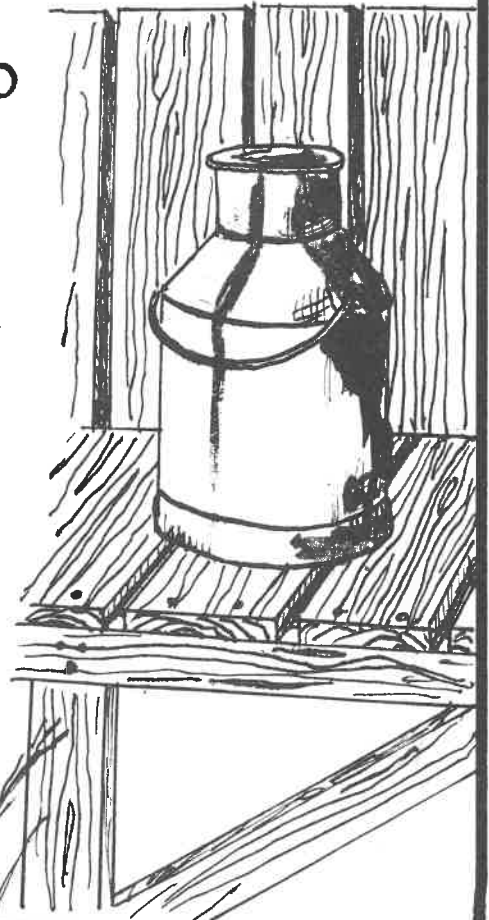
NATURLIGTVIS MJÖLK

TILL
GRÖTEN!!



DET ÄR VI SOM ÄR NÅS
MJÖLKBÖNDER

Margit Israels
Sune Ollars
Per Eric Jonth
Urban Helenius
Br. Halvarsson
(Lasse = Thorbjörn)



Jont Halvar Andersson skrev brev till dottern 15 maj 1916:

Kära Anna.

Vi har först i dag emottagit brevet ifrån dig, och äro vi glada se att Ni har hälsan.

Elfven här, har varit så stor, eller lika stor som år 1860. Folket har rodt ifrån bodtrappan hos Far och till torndörren vid kyrkan i söndags. Wattnet gick till öfversta trappsteget vid kyrkan. Sund Karin har måst flytta till öfre våningen i tingshuset. Hemmings mfl i Utankyrka har i stora prämen flyttat sina kreatur till Sveden. Bagarn Olers Erik har flyttat till Gästgifvar Lars i Nederborg för han fick för mycket vatten i degträgen. Sjukhuspatienterna har flyttat till Nickus. Järnvägsrälsen hänger på sina ställen emellan Nås och Wansbro i luften. Järnvägsdriften har helt inställts mellan Björbo och Wansbro, så att vi ej fått någon post på flera dagar. Mjökkusken, Bajer Anders, råkade i förra veckan ut för äventyret, att när han skulle fara till Änge efter mjölk brast vägen straxt söder om verkstaden i Haga så att både han sjelf, häst och lass försvann i djupet. Bajer Anders lyckades få tag i en björk och började skrika på hjälp. Folk kom och räddade både karl och häst. Vägen var underminerad. I dag kom dressin ifrån Björbo med posten. Ehuru du är välkommen hem, önskar jag att du ännu stannar tills järnvägarne blifver säkra. Jag har i dag på Rikstelefon försökt ringa upp Er, men fick ej något svar. Jag skall skriva och underrätta när järnvägen blifver klar igen. För oss har det ej varit någon fara för. Vi äro alla friska.



SÔMSAGT...HÄ E' VI SÔM SÄGÄ
VAR SÔM HÄLST, UTÔM
PÅ Ô TÍ VÄTTNÄ...!!!

! VI KÖR FRAM ERT VIRKE UR SKOGEN!
LISSJANIS SKOG HB TEL 30004
010-2524166

Och låt tina Änglar drifwa
 Allt ondt ifrån thetta huus.
 När min' ögon somna in /
 Ach! så vphys själen min/
 Ut hon må medh tronens öga
 See in i tin Himmel höga.

10. Låt min kropp och utan fahra
 Niuta ljuflig sömn och roo:
 Wårdes jämväl nu bewara
 Alla them som när migh boo;
 Ja/ min Öfwerhet också/
 Låt/ o Gudh! titt bistånd fåå:
 Wänner och owänner alla
 Wil jagh i tin hägn befalla.

11. Fråls migh från all wedermöda
 Och all nattens gruswelse /
 Ifrån pestilensan snöda;
 Ifrån syndsens stnggelse:
 Aftvånd eld och wattungödh;
 Kriig och fahrlig wådedödh.
 Låt migh ej i synden softwa;
 Men tigh gladh i morgon loftwa.

12. Store Gudh och Fader frome
 Wårdes nu bönhöra migh!
 Jesu Chrifte låt och komma
 Ehenna loffång in för tigh!
 Ja/ tu Helge Ande mild
 Lågg och här tin sucfning til/
 Eher medh tu godt för migh manar.
 Amen! i then troo jagh stanar.

377.

377.

1. **W**ar nu redo själ och tunga/
 Helge Ande hielp nu migh/
 Ut jagh Herrans lof må siunga/
 Som så nådig wisar sigh /
 Och haar migh til kropp och själ
 Ehenna dagh bewarat wäl /
 Ut migh Satan icke skadde/
 Som han wist åstundat hade.

2. Lof och prijs bör migh hembåra
 Tigh barmhertighetens Gudh/
 Som migh wille hielp beståra /
 Til at följa tina Budh;
 Frija migh från skam och blygd/
 Mången synd och stoor odnygd /

Samt

300 år har gått

Fram till slutet av 1600-talet fanns ingen officiell psalmbok i Sverige. Skilda varianter dök ideligen upp. På skarabiskopen Jesper Swedbergs initiativ tillsatte Karl XI en psalmbokskommitté vars förslag efter omarbetning kom att bli 1695 års psalmbok, vilken kom att spela en stor roll fram till den Wallinska psalmboken kom 1819.

och 200 år ...

I höst har vi försiktigt ihågkommit att Nås fick en ny kyrka 1796. Du kan på följande sidor se hur man såg på den äldre kyrkan och hur den nya kom till.

Ur Zacharias Hølenius avhandling om Dalarna 1722

Socknen berättas ha fått sitt namn för länge sedan av den äldsta byn i närheten av sjön *Nåsen*.

Icke långt därifrån ligger Nås kyrka, som är att räkna bland de äldre dalakyrkorna, vilket de grova, ohuggna stenarna och det enklare byggnadssättet klart och tydligt bevisa. Dessutom bära målningarna i kyrkan, mässkruden, ja ett av koppar smitt rökelsekar vittne om påvedömet. I början av förra århundradet restaurerades altarets valvbåge. Detta angiver följande inskrift: "Kyrkoherden i Nås Petrus Olaus Salemontanus och hans maka Catharinas, dotter till Joannes Ericus Caprimontanus, testamente, som han upprättade år 1613 efter Kristus."

Tre mil söderut därifrån ligger ett finnkapell som helt nyligen har blivit uppfört i och för gudstjänsts hållande. Ty dessa finnar bebo 35 torp i skogarna 6 mil bortom kyrkan och kunde förr endast ytterst sällan komma till kyrkan, på grund av färdens besvärligheter.

Församlingarna i *Järna* och *Äppelbo* ha alltid lytt under Nåskyrkoherdarnas domsrätt och göra det fortfarande, fastän komministrar ha blivit tillförordnade på dessa platser. Ja, även Floda församling hade ända till ärokrönte konung Gustav Adolvs tid tillhört samma domsaga.

Nås socken är även bekant för begravningsplatserna *Ättebackar*. Ty på ängen *Prästänget* ligger mellan *Utankyrcka* by och *Haga* gård tvenne högar. Den ene av dessa är tagen i bruk av ett tjärbränneri, men mitt emellan de andra ser man en grav, där en gång soldater enligt en vitt utbredd tradition slagit läger.

Från Linnés dalaresa 1734

Under Nås församling begripes Äppelbo och Järna annexer, med Seps-capell i Finnmarken, 4 m. från Nås kyrka.

I kyrkan, som nyligen var 1/3 tillbygd, fanns ett gammalt rökelsekar, som utan tvivel legat sen munktiden. Tron söngs alternatim af mankiönet och qwinkiönet, så at qwinfolken siunga den andra versen utan manfolkens tillhielp.

Här var ett makalöst dundrande i kyrkan af det hvar och en agerade den andras spögubbe eller slogo i bänkarna för hvarandra, då sömnen dem anfäktade, så hårdt, att ingen nyss prästwigder bondpräst skulle kunna slå så hårdt i predikestolen.

Ur Hølphers Dalaresa 1757

Kyrkans första bygnad af gråsten och tegel har bestått af 2 hwalf med tjocka murar, som ännu witnar om dess ålder och fordna tiders bygningskonst. Choret med 1 hwalf tillbygdes 1734, och innehåller nu i längd 37 alnar. Sacristian 1735, som förut var af träd. Der sågs en Bikt-stol af träd, med säte för Munken och 2:ne trappsteg nedanföre, sådan som skal finnas i Påfwiska Kyrkor: et Rökelse-kärl af metall är äfwen i behåll. Ibland skruden var 1 Silfwer-kanna förärad af Kyrkoherden Nicol. Flodøel Arfwingar 1679, så ock en stor Silfwer-Crona, som till Brudar uthyres. Altartaflan är ifrån Munke-tiden med 3 mennisko-bilder. Predikstolen är bygd 1680. De 3 Ljus-Cronor hade blifwit gifna, 2:ne af Kyrkoherden Eric Klingius och en af bemålte Flodøeus. Här och i de öfriga Wester-Dals Kyrkorna finnas Inga Adelliga Grafwar. Man såg här 2:ne Grift-stenar öfwer Pastorerne Georg Asperus och Nicol. Flodøeus, så ock et Eplithium öfwer Kyrkoherden Isac Browallius, som dess änka (hwilken sedan blef gift med Borgmästar Hølen i Falun) Marg. Tersera låtit uppsätta år 1697. Winsäden är 12 tunnor. Detta Pastorat är Consistorielt.

Klockorna, som hänga i stapel, äro gjutna, den mindre 1655 om 2 Skep:d, den större 1745 till wiqt 3 Skep:d 6 1/4 Lisp:d.

Ur Adelswård, Gottlieb, Gahn Resa i Dalarna 1765

Efter skedd thédrickning, gingo vi till kyrkan, som på långt när ej var så vacker som Jerna kyrka.

Choret har på 30-talet blifvit tillbyggt, och den öfriga delen af kyrkan var i taket efter gamla viset ganska grant målad. En inscription i hvalfvet gaf tillkänna att omkostningarne härtill blifvit hållne af en vid namn Petri Olai, och är som följer

Testamentum Petri Olai, Salemontani, Pastores in Nåås, nee non conjugis ejus Catharinæ Johannis Cuprimontani in Asbod Fillæ quod condidit Anno Chr: 1613. På ett annat ställe i hvalfvet stod, Anno Domini 1563 blef Per Olson Kyrkoherde till Nåås.

Har således denne Petrus Olai vis(s)t varit pastor i Nåås i 50 år. Hvad den förra angår af dessa inscriptioner, så tyckes den ej accordera med hvad Hylphers säger om samma mann; att han neml. skulle dödt först 1619, och hans testamentum skulle ändock hafva blifvit exsequerat 1613.

Altar taflan var gammal med dörar för, i hvilka var en ganska vacker målning, som skulle i ramar passera för ett mästestycke.

Här vistes ett rökelse kar, en af munkarna brukad bikt stol och andra antiquiteter, äfvenväl en hel hoper konunga bref, och ett gammalt manuscript efter en pastor i församlingen; hvilka Hylphers mästadels anført i sin resa.

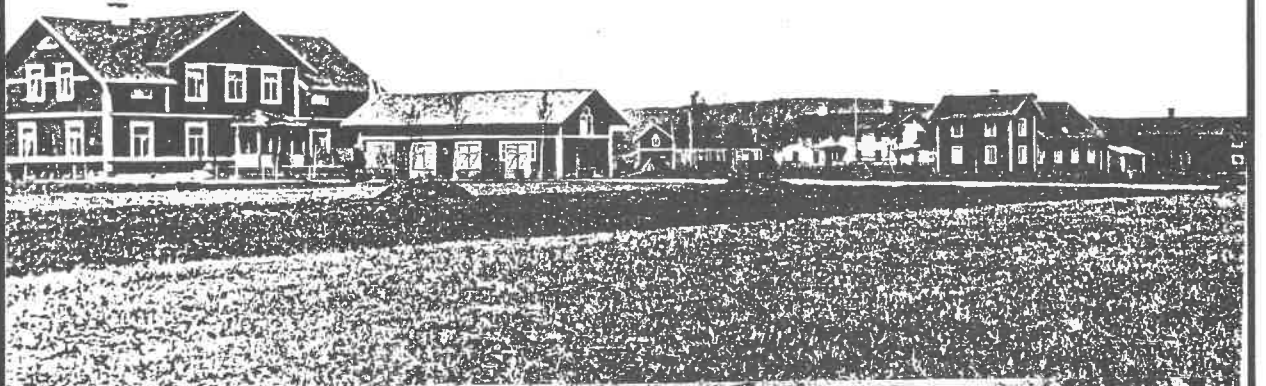
Prosten har länge hålt på och arbetar ännu att få kyrkan reparerad och utvidgad. Men folket i församlingen äro altför tröga att få till att begynna, göra det dock så mycket hyrtigare och bättre då de begynna; hvilket prosten hoppades äfven här skulle ske.

Ur Västerås stifts tidning 1800

At Allmogen i Dalarne har all möda ospard, enär det ankommer på Guds Huses uppbyggande och prydnad, derpå har Nås Församling i Wester-Dalarnes wist berömligt prof. År 1794 d. 22 Sept. lades grunden till deras ansefliga sten Kyrka och 1795 d. 18 Maji företogs sjelfwa byggnaden och drefs med den skyndsamhet, at samma år den 25 Sept. war Kyrkan till murar, tak, torn och Sacristia aldeles fullbordad, så at första Gudstjensten derstädes kunde hållas XI. p. Trin. At arbetet så fort kunde verkställas, ankom dels på Länsbyggmästaren E. Sjöströms utmärkta drift, dels ock Församlingens nästan ojemnförliga beredwillighet, at med samlad hand bidra till detta Christelliga och hedrande företag. Härwid bör icke förtigas, det Adjuncten i Församlingen A. Lundberg genom sin omsorg, at emottaga och anteckna materialierne, besörja och uppskrifwa alla dagswerken m.m. ansefligen lättat och påskyndat detta Kyrkoarbete, äfwen som han genom tjenliga föreställningar bidragit dertill, at alt till församlingens nöje i stillhet och enighet aflupit. Också blef, under de 2:ne år han Församlingen såsom Nådårspredikant förestod, kyrkan icke allenast med Läktare, Altare och Bänkar försedd samt målad, utan ock med ett wackert tornur prydd, hwartil Församlingen, uppå denne sin älskade Lärares beweckliga Föreställningar genom sammanskott bestodo omkostnaderne. Orten är fattig, men innevånarena finna dock, utan afsaknad för sig sjelfwa, under Guds wälsignelse, tilgångar nog, när det ankommer på det Husets prydnad, hwarest Herren Sjelf wil stifta sin åminnelse

Mormor: "Hur gammal har du blifvit?". Anders: "5 år". Mormor: "Ä du så gammal?". Anders: "Ja hä sling fur iväg mä årar".

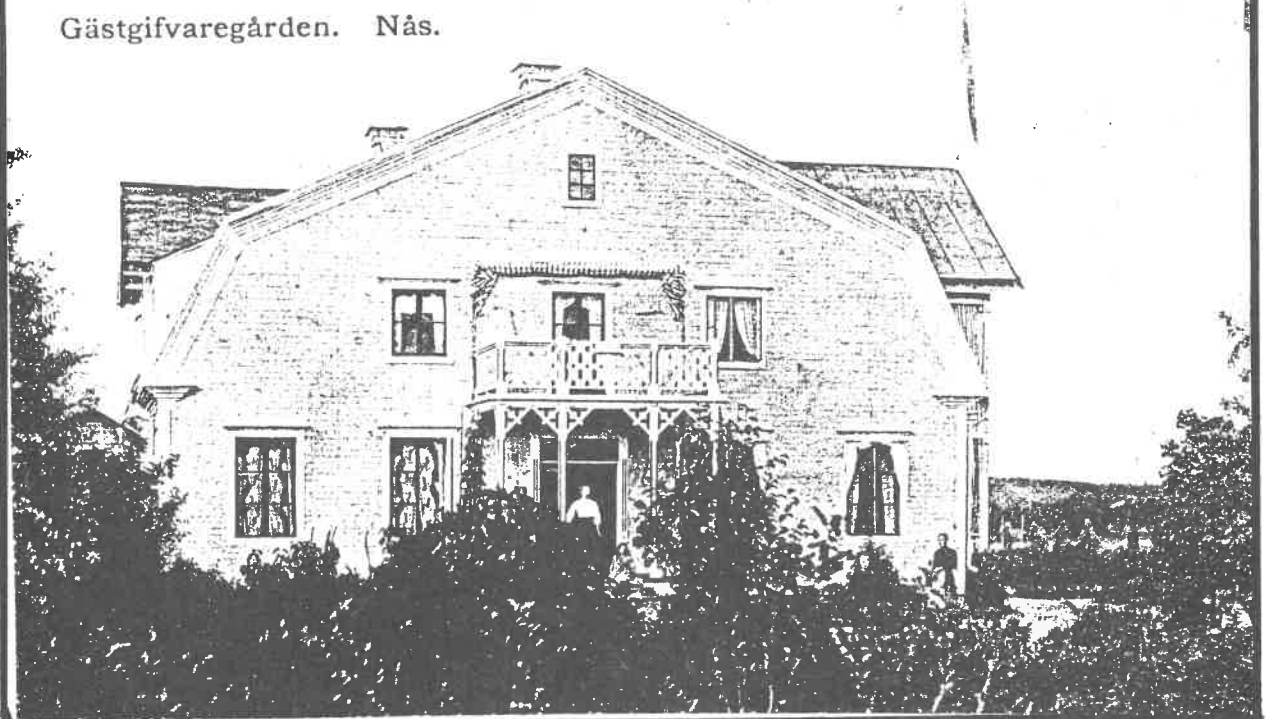
Dalarne. Nås.



Lindesnäs Sömmarnem Nås. (Västerdalarne).



Gästgifvaregården. Nås.



Lämlar.

På försommaren i mitten på 1960-talet inträffade något mycket märkligt. I markerna här i kring Nås vimlade det plötsligt av skogslämlar (ej att förväxla med fjälllämlar). Vetenskapen visste nästan bara att de förr funnits i Sveriges fauna, de var avbildade i äldre djurböcker. Det skrevs att någon skulle ha sett ett par exemplar i Orsa för många år sedan.

Men då 1960 var dom här som svampar ur jorden. Det var märkligt, på en ö i älven, gränsen mellan Gagnef och Nås går över ön, vimlade det av skogslämlar och även på fastlandet. Det blev känt i högre kretsar. Det kom en deputation från Skogshögskolans skogszoologiska institut med professor Notini i spetsen. Med sej hade han en tysk från Bremen som hade doktorerat på gnagare. Med var också en tjej, som var utbildad i skogszoologiska frågor. Sigrid hette hon. Tysken hette Fritz Frank. De fångade mycket skogslämlar på Prästön. De grävde ned glasburkar i marken så där ramlade lämlarna i varefter de undersöktes i laboratorium. Det befanns att de fick socker i blodet av stress vilket medförde att de dog ganska tidigt. Förökningen ökade snabbt, de fick flera kullar på en sommar och de först födda ungarna fick också flera kullar samma sommar. Förökningen var lavinartad.

På hösten samma år kom deputationen hit igen. Det var då litet snö. Då syntes det inte till något av lämlarna. Jag arbetade åt Stora på den tiden. En dag fick jag besked att jag skulle anmäla mej till professor Notini. De skulle ha en man till hjälp att komma över älven där vid Prästön samt att upprätta ett basläger. Vi satte också ut fällor men vi fick inget. Utan att skryta blev Notini och jag goda vänner sedan första dagen. Han var en mycket fin människa som ömmade för människor som hade det svårt. Jag blev med expeditionen hela tiden de var där. Tysken övertog befälet över utsättning av fällor, han var mycket noggrann. Det sattes ut hundratalet fällor, vanliga råttfällor samt burkar.

Skogslämlarna livnär sig i huvudsak av vanlig husmossa och terrassmossa som de drar in i sorkhål, under stubbar och stenar där det finns utrymme. Det var där det fanns sådana "furade", som tysken sa, som vi satte utfällorna. De fick två "lämning", det var allt på två veckor. Lämlarna var tydligen på utdöende. När vi skildes åt, fick jag i uppdrag att undersöka i skogarna om det förekom några tecken på förekomst vilket det inte gjorde.

På sommaren 1970 arbetade jag på ett område i Säfsnäs som Stora hade förvärvat. Där såg jag att det varit lämlar. Jag skrev ett brev till Skogshögskolan och anmälde detta och angav läget. Men jag fick till svar att de inte hade resurser till några expeditioner. De hade skickat mitt brev till Naturhistoriska museet. Även därifrån fick jag också brev att de inte heller hade möjligheter. Men de hade skickat mitt brev till Lunds universitet. Så småningom fick jag ett brev därifrån. Som avsändare stod det Lunds Universitet, Genetiska Institutet., docent Karl Fredga. Jag blev först mycket häpen när det var från Genetiska Institutet, jag förstod inte vad detta hade med skogslämlar att göra. Jag funderade om de hade fått uppgifter om att jag hade nånting med den "felände länken" att göra, men det var skogslämlar det gällde. Efter en hel del skrivande kom docent Karl Fredga hit till Nås. Med sig hade han en tysk professor Karl Gropp från Lybecks patologiska institut. Med sig hade de en stor bil som var inredd till laboratorium. Jag var med dom och satte ut fällor men vi fick inget. Karl Fredga är nu professor och bosatt i Uppsala. Han håller fortfarande på med någon avhandling om fenomenet skogslämlar. Jag har ett par gånger fått hälsningar från honom bl.a. genom Bengt Enström.

Skogslämlarna blev ett märkligt fenomen.

Gästgivar Erik

PASSA PÅ!!



...VI HAR JUST NU FÅTT EN SÄNDNING
VINTERDÄCK, DIVERSE DIMENSIONER
OCH MÄRKEN, ALLTID BÄSTA PRIS!!!

Bil & Maskin i Dala-Järna AB

Nordanåker • Tel 0281-133 44

Den gode hedersmannen Herkers Isak från Heden, var i sin ungdom en hårdför man har det berättats. Bl.a. åt han glas när han fått lite bakom västen. Han tuggade sönder dricksglas så blodfradgan sipprade fram i mungiporna. Trots eller tack vare detta uppnådde Isak en aktningsvärd ålder. En gång var Isak på Frälsningsarmén och störde mötet, så frälsningssoldaten och utkastaren Lissjanis Erkä kastade ut honom tre gånger. Isak var väl bra i "farten". Tredje gången han blev utkastad sa han "Hä si ut je skull gör mä alldeläs bet tä vär jänn". - Gästgivar Erik berättade

.. JO, JE HANDLÄ FÖRSTÄSS
TÍ BOA JE EG SJÖLV,
Ô NU E HÃ ÍPPÍ PÅ
SÖNDAGOR Ô...!!



NRS
KONZOK

Ur Stig Lindahls anteckningar.

Förr när man kom in i tonåren var man glad om man kunde tjäna en slant. Bergslaget hade stora rovland här nere på Skansbacksåkrarna "Frömansåker". Där fick vi rensa rovor på ackord, tiden efter klocka var mycket noga: Håll tiden.

Sus Axel var hem på frukost, men kom för sent tillbaka, å då var rättar Ek där. "Var har du varit, du kommer för sent". Men Axel fann sej. Han sa "Je vart tvungen stana å hall i huvu på gammel barnmorska ve Matssons, för ho skull läs en affisch". (Hon var väikänd för sitt skakande huvud). Ek sa ingenting, han tvärvände så vi inte skulle se när han skratta.

Två gamla tanter var på husförhör i Närsen. Prästen Sperring, untkarl, höll förhöret. Då viskade ena tanten till den andra "Va e ä för en kvinfolk's människa han a mässä då?". Det hörde Sperring å då sa han "Jo det är min hushållerska".

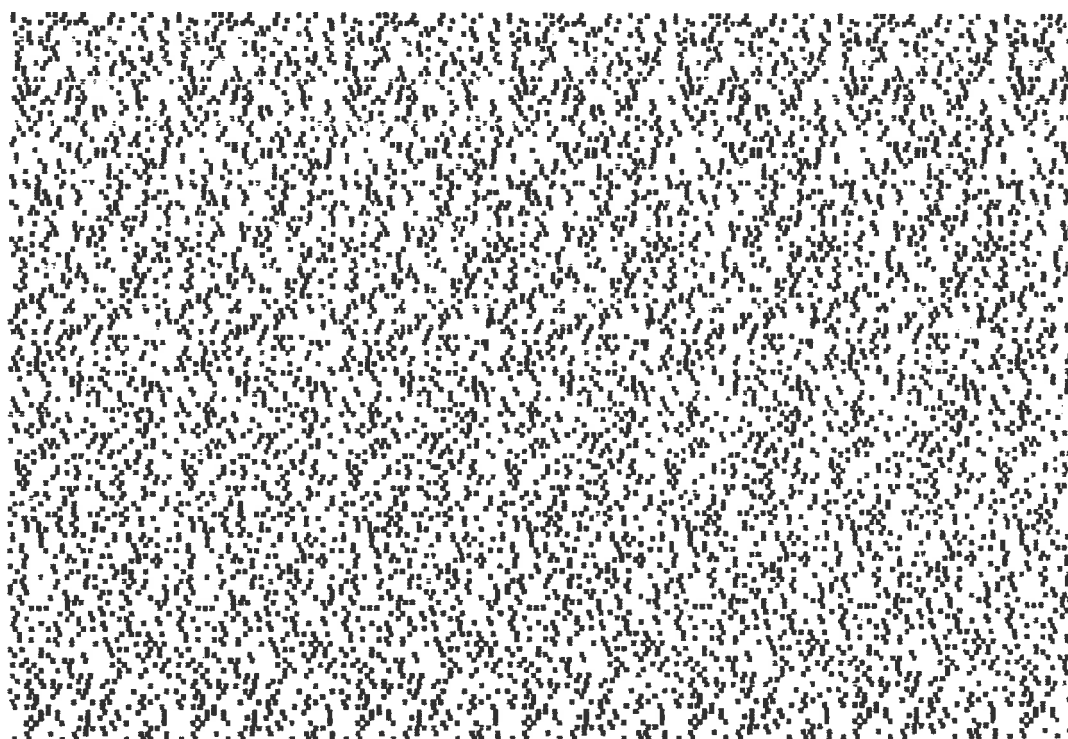
Bång Kari ringde djurläkaren, hon hade en ko som hade fel i juvret. Hon sa att "när je mjölk ho, vär int hä grovare spir än en 40 nr Chadvikstråd.

Byns Lars höll på att grädda pannkakor. Brodern Erik fråga hur han bar sej åt när han fick så goda pannkakor av den där fabriksmixen. "Jo, je procentar mä ägg" sa Lars.

TA EN TITT PÅ ÅKE'S TREDIMENSIONELLA!
(NÅS KARTAN)

Åke

Åke



En skröna om Spiken berättad av Ove Matsson

Hästhandlare Johansson från Äppelbo skulle till Nås för att titta på några hästar, som han kanske skulle köpa. På vägen uträttade han några ärenden i Dala Järna. Så tog han hästen och vagnen och svängde upp vid värdshuset, där det skulle vara gott med en bit mat och en öl. Han satte sej i ett hörn och började smutta på ölen. Då kommer en okänd karl fram till honom, presenterade sig som knivslipare Hansson och frågar om dom kunde sitta och äta tillsammans. Javisst sa Johansson, som alltid ville ha sällskap. Efter en stunds diskussion kom dom fram till att de skulle slå följe till Nås.

Under hästfärden till Nås ville knivslipare Hansson ta vägen bakom Järknippan. Det fanns en kund där som han måste stanna hos. Hästhandlaren tyckte Hansson verkade lite underlig men beslöt ändå att följa med honom. Efter en stunds åkande efter en dålig väg kom dom fram till ett ställe, som såg öde ut, förutom några gamla jordbruksredskap en timrad stuga och ett fallfärdigt uthus. Johansson frågade knivsliparen vad detta var för ställe, han hade fått kalla kårar efter ryggraden och kände sig allmänt olustig till mods. Hansson bara flinade lite och sa: "Vi knackar på få se om det är någon hemma". Dom dunkade på dörren men ingen kom och öppnade. Johansson tyckte det var bäst att försöka komma vidare innan det blev mörkt. Men då hörde dom något ljud ifrån jordkällaren, som låg lite högre upp i slutningen. Försiktigt smög dom dit, det lät som om någon grävde i källaren. Så blev det tyst, men strax hördes det att någon kom. Snabbt kastade dom sig handlöst in under en gran och gömde sig. Efter en stund hörde dom hur dörren till stugan slog igen. Johansson och Hansson tittade på varandra, sedan smög dom sig in i den mörka källaren. Där låg en spade som det nyss grävt med. Knivsliparen Hansson tog spaden och började gräva. Spaden slog emot något hårt. Det var en liten kista. Hansson öppnade kistan försiktigt. Där låg bara femton rostiga spikar. Detta tyckte Äppelbokarien var mycket märkligt, hur kunde någon gräva ner spikar? Knivsliparen bara flinade, sen sa han: "Vet du inte att det är Spiken, som bor här?". Nej, vad är det för en konstig människa här, och vad ska han med spikarna?. Hansson bara flinade. Plötsligt hördes ett vrål från stugan. Johansson och Hansson tog sig ut ur källaren, det hade hunnit bli nästan mörkt ute, nästan lika mörkt som i källaren. En svag ljusstrimma sken ut genom en springa i fönsterluckorna till huset. Ytterligare vrål hördes och det började igen dunka i väggarna. Hästhandlaren stod som förstenad. "Vad ska vi göra?" frågade han knivsliparen. Dom smög sig fram till dörren på huset. Det hördes steg och flåsningar inifrån. Försiktigt öppnade dom dörren och kikade in, men det stod något i vägen, så det syntes inte mycket i rummet. Hästhandlaren från Äppelbo kröp in genom dörröppningen. När han vände sig om såg han ansiktet på Hansson, som bara flinade och som knuffade in honom i rummet och stängde och låste dörren utifrån. "Ha, ha, ha" skrattade Hansson, "du var en lättlurad idiot, vet du inte att Spiken är bödel och i kistan är det en spik för varje människa jag lyckats lura hit, så att Spiken ska få träning i sitt ämbete". Tårarna började rinna på Johansson, han tittade upp och fick se en stor man, med svart huva över huvudet, stå och spika upp ett finger på väggen, där det redan satt fullt i fingrar. Hästhandlaren började förtvivlat leta efter en väg ut, men det fanns bara dörren, som var reglad utifrån. Spiken vänder sig om och får syn på Johansson. Bödeln tar sin yxa, som står lutad mot väggen och börjar gå mot dörren, där Äppelbokarien stod. Hästhandlaren tar ett språng förbi Spiken till andra sidan av rummet, han hör ett vinande ljud när yxan missar honom med bara någon tum. Spiken är ursinnig, springer rakt mot Johansson, men denne hinner väja undan, tar sats och springer allt vad han orkar rakt mot dörren. "Pang", med en smäll går dörren upp och han rullar runt i gräset utanför. Spiken dyker upp i dörren och börjar leta i mörkret efter hästhandlaren.

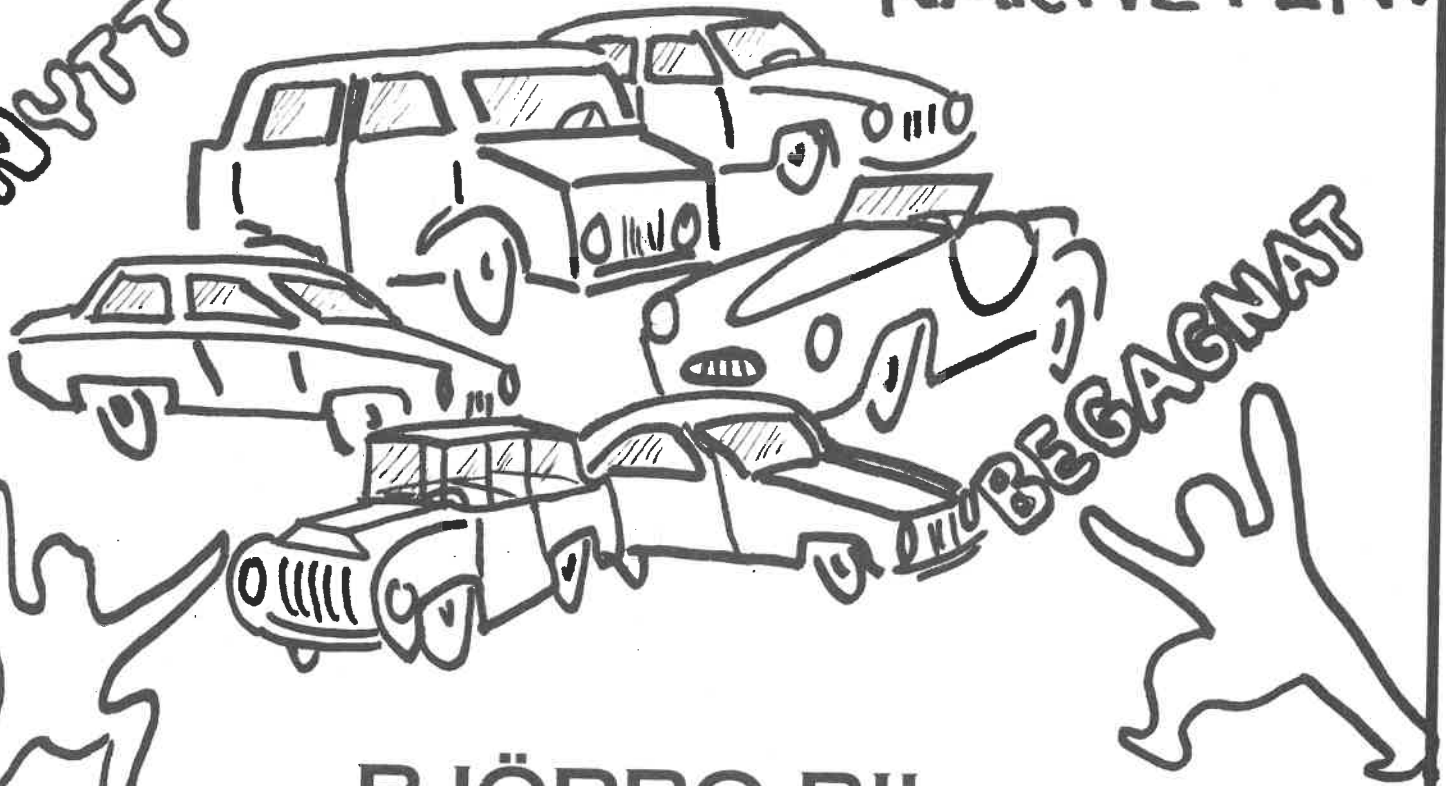
Johansson kommer upp på fötter och börjar springa rakt ut i mörkret, han snubblar och

river sig på grenarna i skogen, samtidigt som Spikens flåsande hörs bakom honom. Hästhandlare Johansson springer vidare och till sist ser han ljusen från byn i Nås. Han törs inte stanna eller vända sig om.

Så vitt jag vet springer den stackarn ännu, för ingen har sett honom vare sig i Äppelbo eller Nås sen den ruskiga kvällen vid Spiktäppan.

...VI HAR SERVICEN OCH
NÄRHETEN!

NYTT



BEGAGNAT

BJÖRBO BIL

TEL 0241-235 20. FAX 0241-232 98.



Postkontor öppnades 1/1 1867 i Nås, 1/1 1874 i Äppelbo, 1/7 1900 i Björbo och 5/11 1907 i Dala Järna.



På sina håll ansågs skator bringa olycka, dom var hemgällnä. Ett exempel: Den på sin tid välbekanta spelmannen Gullbrand hade vid Rutån sin smedja, där han brukade välla yxor. Om han såg en skata på smedjans tak när han gick ut på morgonen, struntade han i allt arbete i smedjan och gick in i hemmets kammare och vilade sej från allt arbete den dagen. (enl. Einar Hemming)

En morkullsjakt vid Hästberget.

För flertalet år sedan var det lovligt på morkullor den 15 maj. Men så kom myndigheterna på, att en del jägare med morkullsjakt som täckmantel sköt speltjäder, så jakttiderna blev ändrade till senare på sommaren.

På våren 1953, medan många skogsstigar fanns kvar, kom jag på idén att jag skulle gå den ca tre timmar långa bufförsvägen till Hästbergets fäbodar på morkullsjakt. Alltnog, jag startade en lördagseftermiddag i 17-tiden. Jag tog mig över älven vid färjstället ovanför Kvarnholsforsen och stövlade iväg. Första vilostället blev vid Mittvägsåga. En grov torrfura som för mycket länge sen blivit kullhuggen och sittplatser uthuggna för att fylla en uppgift som viloställe för trötta vandrare. Sen fortsatte jag till Byns Olles koja vid Lissflen, där jag inte kunde avhålla mej från att gå in och känna den för kolarkojor så karakteristiska unkna lukten blandad med en ännu kvarlevande doft av milrök. Sen jag intagit litet förfriskningar och vilat mina vid detta laget något trötta fortkomstledamöter fortsatte jag den sista timmens styva vandring. I min ensamhet i ödemarken efter bufförsvägen tyckte jag mej höra skällors skramlande, kornas råmande och karlarnas svordomar när de den sista biten uppför det branta Fagerberget fick bära de uttröttade tackorna. När min vandring tog slut, framkommen till vår lilla stuga vid fäbodvallen, hälsades jag välkommen av taltrasten och årets första gök. Nu gällde det att raska på och koka en skvätt kaffe, morkullorna voro redan i farten, jag hörde enstaka skott vid Sälberget och Nybua. Det var en alldeles underbart vacker och stilla vårväll, inte en vindpust, en idealisk kväll för morkullsjakt.

När jag fått mitt kaffe satte jag mej på diskhålla, en och annan morkulla flög förbi, men mitt gevär låg isärtaget kvar i ryggsäcken. Jag tyckte mig inte kunna störa denna vildmarkens egna stillhet, samtidigt så full av ljud, med något så civiliserat som ett gevärsskott. I stället hörde jag tranorna skria vid Stormyra, älgkon hade visst redan kalvat - jag hörde hur hon lockade vid Svarttjärn. Jag såg Lövsjöns blanka vatten slingra sig genom mörk barrskog ända från Sågtjärn fram till Lövsjö bruk.

På morgonen medan orrarna ännu bullrade vid Grimsflotta anträdde jag hemfärden efter den smala på många ställen nära nog utplånade fäbodstig som endast den kan hitta, som står i nära kontakt med naturen.

Denna händelse skrev jag om 1953 och skickade till en dagstidning där den blev antagen.

Mycket har ändrats sedan dess. Bufförsvägen är nu i det mesta utplånad efter slutavverkningar, markberedningar och planteringar.

Gästgivar Erik.

Vi publicerade i juni 1995 utdrag ur "Reseminnen" (Nås-USA) av MöckelInd Erik Larsson. Vi fortsätter här med ytterligare några rader.

Rustning för resan.

Nu var ingen tid att förspilla - det var att rusta sig för den långa resan - tiden var bestämd - den lät ej pruta med sig en minut.

Auktionen var utlyst att hållas - fredag och lördag den 15 och 16 juni 1923 - som herr Lars Larsson - Skansbacken - åtog sig att förrätta.

Fastigheten skulle arrenderas bort - och upprättas kontrakt - som utfördes av herr M. Matsson - Överborg.

Kofferterna skulle göras färdiga - och packas ner de saker som skulle medtagas och ordna det som skulle säljas på auktion.

Det var att hålla på natt och dag - så allt skulle bli klart till den 15 juni.

Fredagen den 15 samt lördagen den 16 juni 1923 - försåldes vårt lösöresbo mm som var klart vid omkring 10-tiden på kvällen - då vi senare - somnade ovaggade på våra lånta bäddar - glada att det var överstått med auktion.

Söndagen den 17 juni 1923.

Nu var den någon - som frågade mig "Vant å könstut tä vaknä - då i a sållt å allt i åttä ?" - - Visst var det ovant men vi var glada att det var gjort!

Farvälfest var anordnad - så var vi bjudna till grannar - släktingar och vänner - så tiden ville aldrig räcka till som vi önskat.

Biljetterna och passen har ej anlänt än - så jag skrev till Stockholm att vi önskade lämna hemmet på midsomarafton den 23 juni 1923 - om de kunde sända dem till den tiden.

Tisdagen den 19 juni var vi och vaccinerades vid Nås sjukstuga av provisiolläkaren herr J. Svensson. Kostnad 5 kr per person.

Torsdagenden 21 juni - erhöll jag svar från linjens kontor i Stockholm - att det först på fredagen den 22 juni kunde sända passen - och bad oss icke lämna Nås förrän vi erhöll dem.

Vi tänkte nämligen att resa i förväg den 23 juni till Åmål. Nu måste vi invänta pass och biljetterna - som kom oss till handa den 23 juni - så vi fick vara hemma på midsommarafton - vars sista timmar vi tillbringade hos våra kära vänner och grannar.

Så villade vi den sista natten i vårt kära hem i Utankyrka - Nås, midsommarafton, den 23 juni 1923

Avresan från Nås midsommardagen 1923.

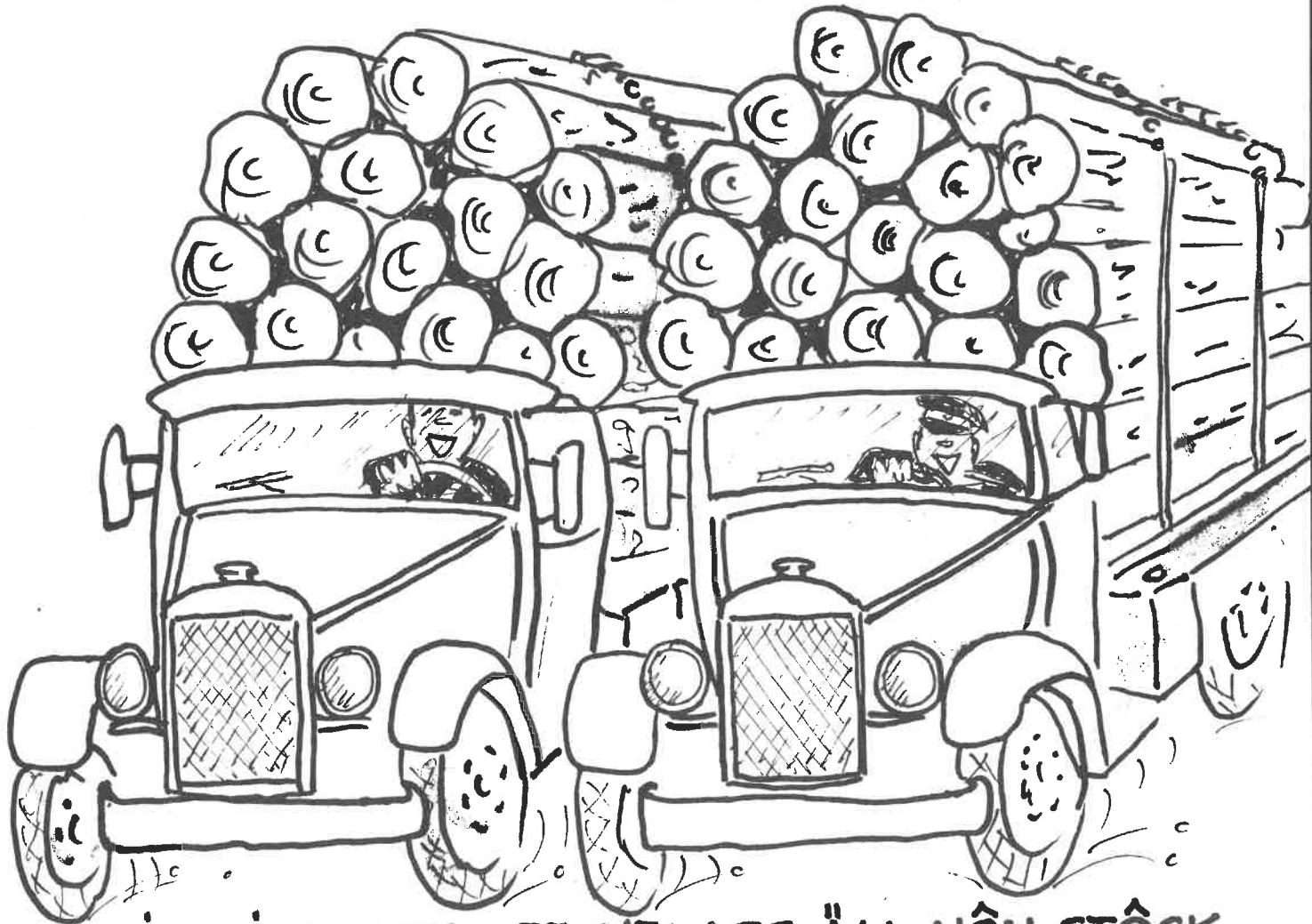
Då spisade vi frukost hos våra kära grannar - "Hemmings" - som var vår sista måltid i Nås.

Våra resesaker avsändes i förväg till järnvägsstation - som G. O. Andersson och H. L. Jonsson transporterade dit samt inlämnade och beställde biljetter till Kornsjö över Mellerud - å kr 19,20 per biljett, 4 st = kr 76,80 - samt övertikt å våra koffertar - 150 kg = kr 49,50

Efter ett sista farväl åt hem och grannar - satte vi oss i den ankomna bilen - som rullade av med svindlande fart till järnvägsstation - så våra huvudbonader flög utav, vid fru Kalins - som jag fick ur och hämta, som på väg hem igen

Vid stationen var mycket folk, för att säga oss farväl samt se vår avfärd. Ja, det kom även en liten fågel, som satte sig på min hustrus blombukett, som var faststucken på klänningen, och ville liksom säga ett farväl i kvivitt, kvivitt, kvivitt kvittrade han och flög sin kos. Farväl du lilla hembygds fågel.

TRANSPORTFÖRETAG MED ANOR....



...VILL I A HEM ETT VELASS ÄLL NÔN STÖCK
SÔM SKÂ TÂ SÂJA SÂ E VI TÄRESS....

BR. JOHANSSON - SJÖ-ROLF

TEL. 30340, 010-297 2297, 2972299

TEL. 30570, 010-2523204

Inga-Britt Söderman född Wallgren minns:

Somrarna i slutet av 30 och början av 40 talet tillbringade vi, min syster Marianne, jag och Josefs kullor Greta och Britta Knutsson i Borgbua hos våra morföräldrar, som hjälp och sällskap, fast vi var kanske mest till besvär. Som avslutning på somrarna ställde vi till med fest för alla som ville komma. Vi tog betalt också, 5 eller 10 öre, men sista festen fick dom betala 25 öre, och då fick vi ihop 72 kr. Vi plockade hundbär, smultron och kokade plommon med vispgräddes till och sålde. Sen blev det dans till morfars gamla dragspel, uppträdande med sång av oss och Marianne spelade cittra, gymnastikuppvisning, vi var rätt bra på det, och annat hyss. Bland annat skrev vi sketcher själva, ja mamma hjälpte väl till lite grann. Vi var väl mellan 10-14 år.

Sandra Andersson, 10 år berättar om **Styggen**

Innan Styggen blev kallad Styggen så kallades han Snyggen för att han var så snygg. En gång när Snyggen var i Säfsen på gudstjänst, så hånade prästen honom och sa "Du är inte Guds barn, så vad gör du i kyrkan". Då blev Snyggen arg och sa: "Du präst ska aldrig mer kunna prata inför folk". Prästen bara skrattade och började predika, men efter några sekunder så svimmade han. Sedan den dagen har den prästen alltid fått ha en hjälpräst med sig i kyrkan. Och Snyggen blev kallad Styggen i stället.

Styggen bodde i en koja i skogen med fru och sex barn. Men sen blev det bolagets mark, och Styggens familj blev tvungen att flytta. Innan dom skulle flytta sa Styggen: "Om inte vi får bo här, så får ingen annan heller bo här. Här på åkern ska det inte växa någonting". Och så blev det. Än i dag växer ingenting där. Och vet du vad, Styggen förtrollade stället, och om man tar någonting därifrån så får man evig otur.

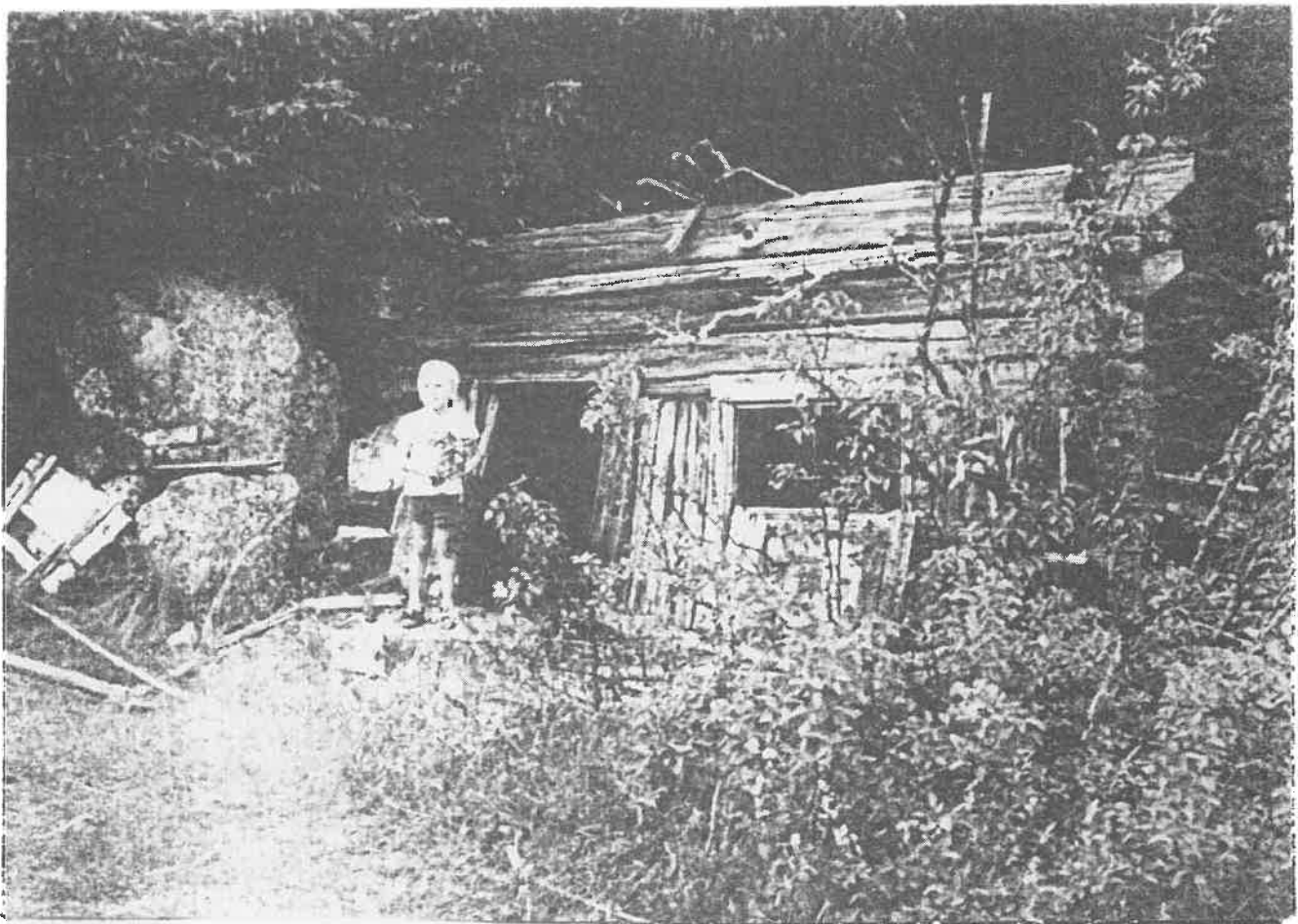
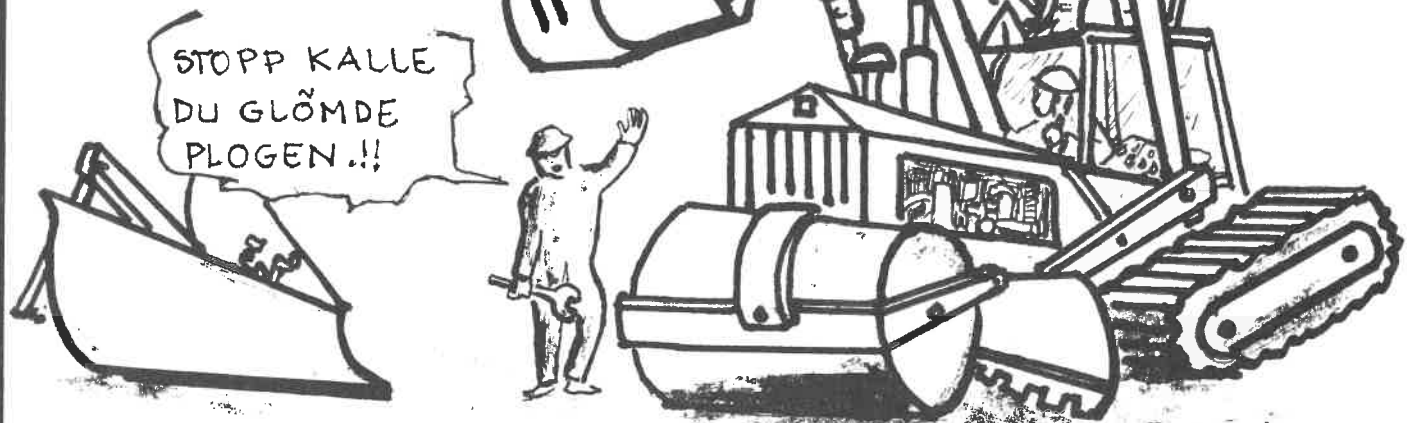


FOTO: MAYVOR NILSSON

Så här såg Styggens stuga ut 1976 före renoveringen. Eldstaden lutade mot den stora, jordfasta stenen, som vi ser till vänster på bilden.

...NU ÄR DET VI SOM
SKÖTER
VÄGARNAS
HÄR.....



SKANSKA

Driftområde, Nås Industrivägen 17, 780 51 Dala-Järna,
Tel. 0281-212 68

Anders missa en skjuts på grund av att han hade supit sig full. Han fick sparken på den skjutssyssla. Då sa Lyckholm: "Men Anders får ju hugga kastved". Anders: "Jaså han får då hugg kastve fast an sup".

Jo angående Josefs Per så han hadd en bror som hett Josefs Lars som bodde lite längre bort utefter väjen. Hä va då Silversvärd var rätt ny, han hadd fur lite aning om hur dom bodde på för vis. Då fick han sjukbud från Josefs Lars å åkt fel å åkt in hos Josefs Per. Å klocka va 7 på kvällen. Per hadd lagt sä å låg i utdragssoffa i kammörn. Silversvärd öm in där å så sa an: "Ligger ni här ensam ni!" Då sa Per "Je an't nön tä ligg mä je".

Josefs Per låg på lasarettet. Han add nå fel i nedre ändan på ryggen längst ner. Å så vart han röntgenfotograferad då å då sa an "Nu gör i fur mytji kort för je a storan släkt"

Å så fick han ett brev, dä va ju tre bröder, hä va Per, nej ä va fyra, å Lars å så va ä Anders som va redaktör för Mora tidning å så va an vice talman i riksdan å så va ä en Josef, som va sotare vid station. Å så fick han ett brev från Anders, bror sin, ä stod avsändare Vice talman Anders Olsson. Å systemen blev så imponerad: har ni sån fin släkt så ni har en bror som är vice talman! "Ja je a en sôm ä högare ändå" sa han. "Va ä han för nånting då" sa systemen, "An e sotar"

Bertil Hemming pratade 13/6-95

Einar Hemming minns:

Döm körd tigel från Närsjö, döm hade en fabrik vid sjölandet vid sandnäsudden. Åså körd döm tigel på en präm med motorbåt, döm körd ä utätt Norä tä Hjulbäcksvitja. Döm skull a ä då döm byggd sinä lågälär. Norä va krokut ibland sö på prämen hadd dom ett högt roder, sôm va kanske en meter högt å där va Spel-Ollä ö styrdä män prämen geck fur int jämt där han skullä.

Å så ett tag drog döm in tändsticksvirke in i Hjulbäcksvika, hä va alldeles som e matta, ho va full å slikt björkve å aspve. Å ä lär ju a köm öppi frå, å så add döm två brydjör å döm backt ne sinä trillör ti vattnä där å hadd en kran å lyft på döm tung stöckar. å så körd dom tä station å last döm på järnväjen. Hä va i början på 30-talä. Hä låg timmer kvar i åratal på bötten.

FORMA TILLETT WÄNERBRÖD
OCH TVÅ RÄG BULLAR ÄT
MEJ...!!



FÄRSKT BRÖD DAGLIGEN
VI BAKAR I EGEN UGN!!

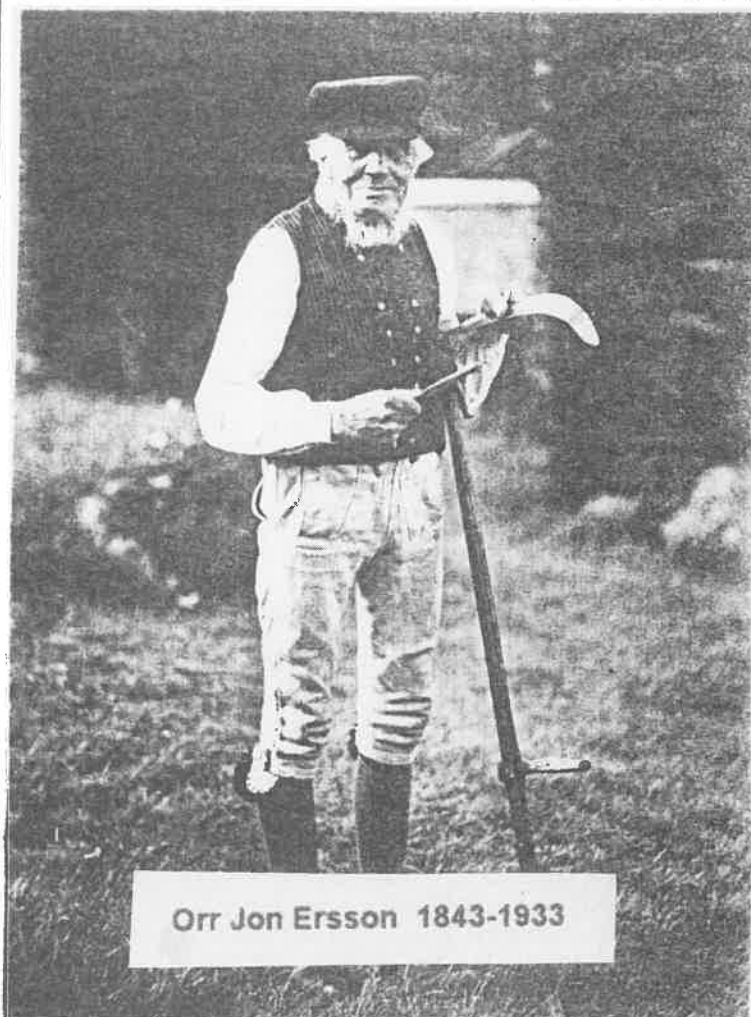
ÅKE Ö PÄR

NÅS SERVICECENTER



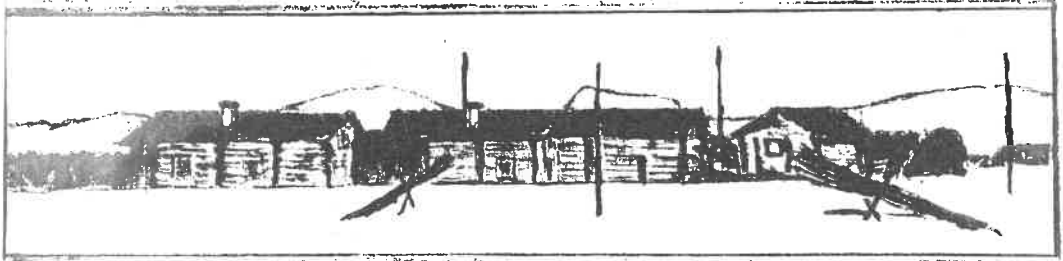
LRF KONSULT

Vi ger mindre företag bättre ekonomi



Orr Jon Ersson 1843-1933

"Vid Kvällsbrasan."



Gårde, Näs, den 9 April 1922.

Si ån a sola ej smält bort,
Dän djupa snjön kring Gälä,
Ö träno a vi ån int hört,
Fast våra va på fälä

Mån månän ljist sō fint ö blankit,
Sō je jock ivir dit tå Gälä,
Tå Hanses Jon - å vant sō långt,
Öm gammult då än talä

Hän va sō gla då je kann dit
Ö gamla låtar spåltå för än.
Hän samå mången gammul bit,
Ö nu skä du få hör hän.

Erik Larson
Chicago den 10 Okt. 1930.



SWEDE-electronics

TEL 30400
FAX 30666

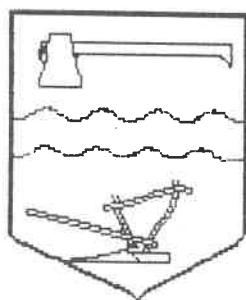
Beträffande flottning så var den längsta flottleden i Nås från Flatsjön på finnmarken där virket drogs över sjön med spälflötå (spelflotte) till utloppet Flatälven, som rinner ut i Slogtjärn där virket drogs över till utloppet Köråsälven ner till Närssjön, vidare med spälflötå till utloppet Närsälven ner i Grycken där det drogs över till Åskan. Där var det en plåtränna en bit ner till Åskan. Det var en farlig del av flottningen med plåtrännan när virket kom utför i en rasande fart tack vare lutningen. Sen bar det iväg utför till södra ändan av Bysjön till utloppet Noret och ner till älven, där börjar strax Kvarnholsforsen, och flera forsar undan för undan. Det krävdes skickliga flottare för att klara av alla dessa moment. Längre tillbaka i tiden var flottningsavdraget så högt från de mest avlägsna sjöarna, så det lönade sej inte att avverka klenare dimensioner av sågtimmer. Skogarna på finnmarkerna var inte mycket värda, in på 30-talet var det så, men så blev det en utjämning av kostnaderna så det blev bättre. Sen kom ju blivägarna, vilket helt ändrade förhållandena. -

Sagesman Gästgivar Erik Andersson

Sägen från Nås (enl Möckelind Erik Larsson).

Denna sägen förknippas med en skvaltkvarn, som ligger vid pass tre kvarts mil från Nås kyrka vid Snöån och kallas snöåkvarn.

En söndagsmorgon, då Järna ännu var ett annex till Nås, var kaplanen i Nås på väg till Järna kapellet för att där predika. Då fick han se forskarlen, som satt i vattnet vid kvarn och spelade på sin fela. Han spelade en psalmmelodi, och det var just en psalm, som handlade om Guds nåd. Det förtröt kaplanen att höra forskarlen spela sådant, och han ropade: "Du har ingen nåd att vänta!" Forskarlen svarade inte ett ord. Men med outhärlig sorg i sin blick bröt han strax sin fela i stycken. Då prästen såg detta, ångrade han sig. Och i det han betänkte, att Guds nåd övergår människors förstånd, sade han tankfullt: "Gud vet". Då lyste forskarlen åter upp och sade: Är det så då plockar jag väl ihop mina bitar igen. Och han satte åter ihop sin sönderbrutna fiol och begynte spela på det ljuvligaste sätt. Och nu var han glad igen, och med ett var han försvunnen i djupet på forsen!



Nås har en befolkning på ungefär 1000 invånare. Det är ju inte så mycket. Det förvånande är dock all den musikaliska aktivitet, man möter. Vi har körer: Hembygdskören, Kyrkokören, Manskören, Ladies Only, Barnkören, Opalerna, Gränslösa kören. Man är engagerad i Dalasymfoniettan, i musik- och kör-festivaler, i Lindesnässtämman, i Ingmar-spelen. Spelmanslaget både hörs och syns. En grupp - nästan helt professionell - kallar sig DEMOS.

Trots trängt ekonomiskt läge får våra gamla en bra omvårdnad, låg- och mellanstadieeleverna får gå i skola i Nås, biblioteket utövar sin kulturgärning. Låt oss hoppas att detta kan fortsätta.

Redaktionen vill varmt tacka alla dem, som på olika sätt bidragit till att detta nummer kommit till. Det är skribenterna, berättarna och sist men inte minst alla annonsörer. TACK!

Alla läsare önskas GOD JUL

Rälg-Päär

Erik Rälg

Ake

Ake Näsander